

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Iina Pihkala

S2-materiaalipakki Imatran kaupungin varhaiskasvatukselle

Opinnäytetyö
Syyskuu 2017

OPINNÄYTETYÖ
Syyskuu 2017
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
(031) 260 600

Tekijä
Iina Pihkala

Nimeke
S2-materiaalipakki Imatran kaupungin varhaiskasvatukselle
Toimeksiantaja
Imatran kaupungin varhaiskasvatus

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Imatran kaupungin varhaiskasvatuksen toimintaa maahanmuuttajataustaisten lasten kielenkehityksen tukemisen osalta. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntyi materiaalipakki varhaiskasvatuksen henkilökunnan käyttöön. Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Imatran kaupungin varhaiskasvatus.

Materiaalipakin ideoinnissa on hyödynnetty Imatran kaupungin varhaiskasvatuksen monikulttuurisuustyöryhmän jäsenten haastattelua sekä teorian tietoa. Esille nousseiden teemojen pohjalta lähdin toteuttamaan materiaalipakkia joka olisi nopea ja helppokäyttöinen työväline maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen opetuksessa.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi S2-materiaalipakki alle kouluikäisten lasten tukemiseen. Materiaalipakki sisältää toiminnallisia menetelmiä kuten runoja, pelejä ja kuvakortteja. Materiaalipakki sisältää aihealueita jotka ovat läsnä lapsen ja päiväkodin arjessa. Teemoina ovat esimerkiksi ihminen, vaatteet, tunteet, värit, eläimet ja vuodenajat.

Kieli
suomi

Sivuja 41
Liitteet 3
Liitesivumäärä 61

Asiasanat

Maahanmuuttajataustainen lapsi, varhaiskasvatus, kielenkehitys, vuorovaikutus

THESIS
September 2017
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+358 13 260 600

Author
Iina Pihkala

Title
Material Pack on Immigrant Children for the Early childhood Education of Imatra

Commissioned by
Early Childhood Education of Imatra

Abstract

The aim of the thesis was to develop early childhood education in city of Imatra by producing a material pack to support the language development of immigrant children. As a result of this functional thesis, a material pack was created for the use of early childhood education staff. The thesis was commissioned by the city of Imatra Early Childhood Education.

Interviews of the multicultural team of Imatra Early Childhood Educations and theories about immigrant child language development were used when generating an idea of a material pack. Themes that rose up were used to build a material pack that would be a quick and easy-to-use tool for teaching Finnish to children with immigrant backgrounds.

The result of this thesis was a Finnish as a second language material pack to support the development of immigrant children under school age. The material pack includes functional methods such as poems, games and picture cards. It contains topics that are present in the everyday life of a child and a kindergarten. The themes include people, clothes, emotions, colors, animals, seasons etc.

Language

Finnish

Pages 41
Appendices 3
Pages of Appendices 61

Keywords

Immigrant child, early childhood education, language development, social interaction

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus	6
3	Maahanmuuttajalapsi ja monikulttuurisuus	8
4	Lapsi ja kieli	10
4.1	Vuorovaikutustaitojen ja kielen kehityksen vaiheet	10
4.2	Lapsen kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa	13
4.3	Oman äidinkielen säilyttäminen	14
4.4	Kaksikielisyys.....	15
5	S2- opetus	16
5.1	S2-opetuksen tavoitteet	17
5.2	S2-opetuksen sisällöt ja menetelmät	18
6	Aiemmat opinnäytetyöt	20
7	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	21
8	Opinnäytetyön toteutus ja lähtökohdat.....	22
9	Tiedonhankinnan menetelmät.....	26
10	Opinnäytetyön aikataulu.....	28
11	Materiaalipakki	29
12	Tuotoksen ja opinnäytetyön prosessin arviointi	31
13	Pohdintaa.....	33
13.1	Pohdintaa materiaalipakin käytöstä	33
13.2	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	34
13.3	Ammatillinen kasvu ja kehitys.....	36
13.4	Kehittämisideoita.....	37
	Lähteet.....	39

Liitteet

Liite 1	Toimeksiantosopimus
Liite 2	Teemahaastattelurunko
Liite 3	Materiaalipakki

1 Johdanto

Tein opinnäytetyöni yksin ja koska suoritan lastentarhaopettaja-kelpoisuutta, tulee opinnäytetyöni liittyä varhaiskasvatus-ikäisiin lapsiin. Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö ja sen tarkoituksena on tuottaa Imatran kaupungin varhaiskasvatukselle materiaalipakki S2-kielisten (suomi toisena kielenä) lasten kielen kehityksen tukemiseksi. Toimeksiantajanani toimii Imatran kaupungin varhaiskasvatus. Tein alkuhaastattelun Imatran kaupungin varhaiskasvatuksen monikulttuurisuus-työryhmän varhaiskasvatuksen erityisopettajalle ja yhdelle lastentarhaopettajalle. Haastattelun avulla kartoitin millaiselle materiaalipakille on tarvetta ja millaista materiaalia varhaiskasvatuksella on jo käytössään. Materiaalipakkia tehdessä kävin vuoropuhelua monikulttuurisuus-työryhmän jäsenten kanssa saadakseni heidän toiveensa ja mielipiteensä selvitettyä. Kaupungilla on olemassa jo monikulttuurisuus-kansio, mutta materiaalipakin on tarkoitus toimia helppona työvälineenä kielen opetteluun.

Opinnäytetyön aihe valikoitui omien mielenkiinnonkohteideni ja Imatran kaupungin varhaiskasvatuksen toiveiden kautta. Maahanmuuttajataustaisia lapsia löytyy lähes jokaisesta Imatran päiväkodista. Näin ollen suomen kielen oppiminen ja sen kehityksen tukeminen ovat ajankohtaisia aiheita. Suomen kielen oppiminen on tärkeää myös maahanmuuttajataustaisten lasten syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Päiväkodeilla on huomattava rooli maahanmuuttajataustaisten lasten kotouttamisen kannalta. Lapsen tulisi saada ammatillista ja hyvää kohtelua ihonväristä, uskonnosta tai kulttuurista riippumatta. Jos lapsi ei osaa kantaväestön kieltä, on päiväkotiin sopeutuminen vaativaa niin lapsen kuin kasvattajien kannalta. Maahanmuuttajalapset tuovat päiväkodin arkeen haasteita, mutta myös samalla mahdollisuuden niin lapsille kuin aikuisillekin oppia uudesta kulttuurista sekä

päästä eroon ennakkoluuloistaan. Päiväkodin henkilökunnan tulisi tutustua lapsen taustaan ja kulttuuriin jotta toiminta päiväkodissa on mahdollista.

Opinnäytetyöni tuotoksena syntyi S2-materiaalipakki joka sisältää muun muassa loruja, leikkejä, pelejä ja kuvakortteja maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen oppimisen avuksi. Materiaalipakin tarkoituksena on helpottaa niin maahanmuuttajataustaisia lapsia kuin varhaiskasvatuksen henkilökuntaa arjen askareissa. Pyrin huomioimaan opinnäytetyötä tehdessäni sen, että päiväkodeissa ei usein ole aikaa suuriin valmisteluihin. Näin ollen materiaalipakki on tehty niin että se olisi henkilökunnalle riittävän selkeä ja helppokäyttöinen.

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuslaissa (1973/36) varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jolla edistetään lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Tämä toiminta koostuu kasvatuksesta, hoidosta sekä opetuksesta ja se tapahtuu päiväkodissa, perhepäiväkodissa tai muussa varhaiskasvatuksessa kuten kerhoissa. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat näitä kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä sekä tukea koteja lapsen kasvatustehtävässä. Lapselle on tärkeää, että hänen lähtökohtansa huomioon ottaen hänellä on turvalliset, lämpimät ja jatkuvat ihmissuhteet sekä suotuista kasvuympäristö. Lapsen ikä ja yksilölliset tarpeet sekä yleinen kulttuuriperinne huomioiden hoidon tulee tukea lapsen kehitystä monipuolisella toiminnalla sekä edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä. Varhaiskasvatuksen tulee edistää lapsen kasvua yhteisvastuuseen, rauhaan ja elinympäristön vaalimiseen sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta, jossa kunnioitetaan lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. (Varhaiskasvatuslaki 1976/36.)

Suomen perustuslaki, varhaiskasvatuslaki sekä monet muut lait ja sopimukset kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja Euroopan ihmisoikeussopimus ohjaavat varhaiskasvatuksen järjestämistä. Näiden lakien ja sopimusten perusteella ketään ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan iän, sukupuolen, alkuperän, kielen, uskonnon, vakauksen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lakien ja muiden vaikuttavien asiakirjojen mukaan varhaiskasvatuksen periaatteina ovat lapsen oikeus varhaiskasvatukseen, turvattuun kasvuun, kokonaisvaltaiseen kehittymiseen ja oppimiseen, tasa-arvoiseen kohteluun sekä tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteina ovat muun muassa lapsen iän ja kehityksen kokonaisvaltaisen kasvun, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, opettaa lapselle vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, antaa kaikille tasavertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, antaa lapselle mahdollisuus vaikuttaa häntä koskeviin päätöksiin sekä turvata lasta kunnioittava toimintatapa. Lisäksi kasvattajan tulee mahdollistaa lapselle myönteiset oppimiskokemukset toteuttaen monipuolista pedagogiikkaa. (Varhaiskasvatuslaki 1976/36.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperusta nostaa esille lapsuuden itseisarvon, ihmisenä kasvamisen, lapsen oikeudet, yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja moninaisuuden, perheiden monimuotoisuuden sekä terveelliset ja kestävät elämäntavat. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016, 18–19)

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan muun muassa oppimisympäristöltään, lapsiryhmän koolta sekä henkilöstön koulutusvaatimuksiltaan. Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on varhaiskasvatuksen muodoista yleisin. Lapsiryhmät voidaan muodostaa monin eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten iän, sisarussuhteet tai tuen tarpeet. Ryhmiä muodostettaessa tulee myös huomioida henkilöstön määrä, ryhmien enimmäiskokoon liittyvät lait sekä varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman pe-

rusteiden tavoitteet. Toiminta on ryhmämuotoista ja ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016.)

3 Maahanmuuttajalapsi ja monikulttuurisuus

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen mukaan maahanmuuttajataustaisella lapsella tarkoitetaan lasta, jonka äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi, saame, romani tai viittomakieli. Maahanmuuttajataustaiset lapset ovat joko Suomeen muuttaneita tai Suomessa syntyneitä lapsia, joiden vanhemmat tai isovanhemmat ovat maahanmuuttajia ja perhepiirissä käytetään muuta tai muita kieliä kuin edellä mainittuja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 17.) Maahanmuuttajataustaisista lapsista puhuttaessa on tärkeää muistaa että kyseessä ei ole homogeeninen ryhmä (Halme 2011, 86).

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan kaikkia toisesta maasta Suomeen muuttavia henkilöitä, jotka ovat tulleet Suomeen esimerkiksi töihin, avioliiton kautta, pakolaisena tai paluumuuttajana (Räty 2002, 11). Paluumuuttajalla tarkoitetaan ulko-suomalaista joka muuttaa takaisin Suomeen. Paluumuuttaja on voinut itse syntyä Suomessa tai toinen hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on syntyperäinen suomalainen. Pakolaisella tarkoitetaan ulkomaalaista joka on saapunut Suomeen koska kotimaassaan hänellä on syytä pelätä tulla vainotuksi esimerkiksi rotunsa, mielipiteensä tai uskontonsa vuoksi. Pakolaisaseman henkilö voi saada jonkin valtion myöntämän turvapaikan tai YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun päätöksen kautta. Siirtolainen on henkilö joka muuttaa uuteen maahan rakentaakseen elämänsä sinne. (Maahanmuuttovirasto 2012.)

1990-luvulta lähtien ulkomaalaisväestön määrä Suomessa on kasvanut nopeasti ja nykyään Suomessa asuu ihmisiä yli 150 maasta. Suurimpia ulkomaalais-

ryhmiä ovat venäläiset, virolaiset, ruotsalaiset ja somalialaiset. (Räty 2002, 34–35.) Sopeutumista uuteen asuinpaikkaan ja sen kulttuuriin kutsutaan kotoutumiseksi. Sillä tarkoitetaan uuden kotimaan kielitaidon, ympäröivän yhteiskunnan sekä toimintatapojen omaksumista, säilyttäen kuitenkin oman kielen ja kulttuurin. (Karasma 2012, 180–181.) Maahanmuuttajalapsen kotoutumista edistää vertaisryhmät, yhteiset leikit ja toisten lasten kanssa opittavat sosiaaliset taidot (Halme & Vataja 2011, 89).

Puhuttaessa maahanmuuttajataustaisesta lapsesta, puhutaan yleisesti monikielisestä ja -kulttuurisesta lapsesta (Halme & Vataja 2011, 5). Monikulttuurisuus tarkoittaa sitä että kaikki eri kieliset, kulttuuriset sekä kansalliset ryhmät nähdään samanarvoisina (Karasma 2012, 181). Monikulttuurisuuskasvatuksen pää tavoitteena on auttaa lasta saavuttamaan suurempi itseymmärrys sekä tarjota lapsille kulttuurisia, etnisiä ja kielellisiä kokemuksia (Halme & Vataja 2011, 43).

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa linjauksissa on esitetty muun muassa seuraavanlaisia ohjaavia periaatteita:

- Lapsilla on oikeus turvattuun elinympäristöön, hoitoon, huolenpitoon, kasvuun ja oppimiseen riippumatta asuinpaikasta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta taustasta tai etnisestä alkuperästä.
- Jokaisella lapsella on oikeus omaan kulttuuriinsa. Kulttuurivähemmistöihin kuuluvilla lapsilla tulee olla mahdollisuus kasvaa sekä oman kulttuuripiirin että suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi.
- Lapsella on oikeus omaan äidinkieleensä. Varhaiskasvatus tukee lapsen äidinkielen oppimista sekä vieraskielisten lasten suomen tai ruotsin oppimista.
- Varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huolehditaan etnisen sekä sukupuolten välisen tasa-arvon toteuttamisesta ottaen huomioon tyttöjen ja poikien kehitykselliset erot.

(Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset 2002, 17)

4 Lapsi ja kieli

Kieli on ajattelun, oppimisen, ymmärtämisen ja vuorovaikutuksen väline joka opitaan parhaiten ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Kaikilla lapsilla on synnynnäinen kiinnostus toisia ihmisiä kohtaan ja tarve sosiaaliselle vuorovaikutukselle. (Karvonen 2009, 56.)

4.1 Vuorovaikutustaitojen ja kielen kehityksen vaiheet

Ensimmäisen elinvuotensa aikana lapsi kuulee kielen musiikkina, jossa on rytmiä, toistuvia tavuja ja äänensävyjä. Noin vuoden ikäisenä lapsi osaa usein osoitella asioita, antaa aktiivisesti esineitä toisille sekä käyttää sanoja huomion kiinnittämisen välineenä. Lapsella on tällöin jo kyky ohjata toisten huomiota hyvin ajoitetuilla ja ohjatuilla eleillä. Kommunikaatio tapahtuu vielä suurilta osin elekommunikaation avulla, vaikka kieli nostaa merkitystään koko ajan. (Helenius, Karila, Munter, Mäntynen & Siren-Tiusanen 2001, 164–168.) Lapsen vuorovaikutustaitoja voi kehittää lukemalla, laulamalla, loruilemalla ja puhumalla hänelle (Alijoki 1998, 37–39).

Kielen kehityksen kannalta jäljittely on tärkeä taito, jota lapsi käyttää ensin kasvojen ilmeiden matkimiseen ja myöhemmin äänteiden ja sanojen oppimiseen. Noin puolitoista vuotiaan lapsen jäljittely rupeaa suuntautumaan samanaikaisesti toisen henkilön puheen ja toiminnan jäljittelyyn. Tämä ikä on siis kielenkehityksen kannalta tärkeä. Vaikka lapsi ei itse aktiivisesti tuottaisikaan puhetta, on hän toiminnallisessa kehityksessään pidemmällä sekä ymmärtää kieltä hyvin. Aikuisella on johtava rooli vuorovaikutuksessa. (Helenius ym. 2001, 168–169.)

Kaksivuotias lapsi alkaa yhdistellä sanoja toisiinsa sekä taivuttelemaan niitä. Lapsi nimeää ihmisiä, eläimiä ja esineitä joten suurin osa puheesta on substantiiveja ja verbejä. Seuraavaksi puheeseen tulevat partikkelit, pronominit ja apuverbit. (Siiskonen ym. 2014, 55–56.) Aikuisen tehtävänä on toimia lapselle kielenkehityksen mallina, kuuntelijana ja keskustelukumppanina. Näin lapsen sanavarasto laajenee ja hän alkaa osallistua keskusteluun enenevässä määrin. On kuitenkin syytä muistaa että kielen omaksumisen aikatauluissa voi esiintyä suuriakin eroja. (Helenius ym. 2001, 172–173.) Jos kielellinen ilmaisu on vielä suppeaa voi vuorovaikutustilanteissa hyödyntää vielä paljon eleitä, ilmeitä ja tilannevihjeitä (Lyytinen 2003, 55–56). Tässä vaiheessa lapsen leikki on rinnakkaisleikkiä, jolloin hän leikkii omia leikkejään toisten lasten kanssa vierekkäin. Näin lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät ja hän oppii jakamaan, antamaan periksi sekä ottamaan toiset huomioon. (Alijoki 1998, 52–62.)

Kolme vuotiaan lapsen puhe alkaa olla jo selkeää ja ymmärrettävää, vaikka sanoista saattaa puuttua joitakin kirjaimia. Lapsen puhe ei vielä kulje yhtä nopeasti kuin hänen ajatuksensa joten puhe voi olla hieman takeltelevaa. Lapselle onkin hyvä antaa aikaa puhua ja vastata kysymyksiin. Kolmevuotias osaa nimetä esineitä ja paikkoja, kuvata tekemistä ja häntä kiinnostavat loruleikit. Lapsi opettelee innokkaasti uusia sanoja ja osaa taivutella niitä. Toistoja sisältävät tarinat sekä sana- ja loruleikit ovat lapsen mieleen. Muistin kehittyessä lapsi pystyy palauttamaan mieleensä menneitä tapahtumia. (Hakamo 2011, 14–15.)

Rinnakkaisleikki saa pikkuhiljaa väistyä yhteisleikin tieltä. Nyt lapsi osaa jo toimia yhdessä muiden lasten kanssa. Lukeminen ja lapsen jatkuviin kysymyksiin vastaaminen kartuttavat lapsen sanavarastoa ja kehittävät mielikuvitusta. (Alijoki 1998, 65–66.) Maahanmuuttajataustaisen lapsen osalta tulee muistaa että lapsi ymmärtää kieltä enemmän kuin hän pystyy sitä tuottamaan. Tämän vuoksi yksinkertaiset lauseet, asioiden ja esineiden nimeäminen sekä toistaminen auttavat lasta jäsentämään kieltä. (Pollari & Koppinen 2011, 134.)

Neljävuotias lapsi oppii luokittelemaan ja järjestelemään esimerkiksi esineet pienimmästä suurimpaan. Hän osaa useita käsitteitä kuten paikanmääreet. Puheessa kehittyy ääntäminen sekä lauserakenteet ja lapsi alkaa oppia kielioppia. (Heinämäki 2000, 21.) Neljävuotias on taitava keskustelija ja kyselijä jonka ilmaisut alkavat olla yhtä tarkkoja kuin aikuisella. Hän osaa muodostaa monisaisia loogisia lauseita sekä selittää tunteitaan ja ajatuksiaan. Aikuisen tuki kielen oppimisessa on kuitenkin vielä merkittävä. (Hakamo 2011, 15.) Lapsi käsittelee rooli- ja mielikuvitusleikeissä niin sanottua aikuisten maailmaa. Hän osaa jo kuunnella toisia, toimia ryhmässä sekä noudattaa ryhmän sääntöjä. (Alijoki 1998, 66–67.)

Viisivuotias alkaa kiinnostua kertomuksista, saduista ja tietokirjoista. (Hakamo 2011,15). Useimmiten yli viisivuotias lapsi hallitsee jo erilaiset lausetyypit. Hän osaa käyttää pää- ja sivulauseita sekä käsky-, kysymys ja väitelauseita. Samaan aikaan lapsen suomen kielen oppiminen kehittyy niin että hän osaa tavuttaa sanoja sekä hallitsee sanojen yhdistelyn alkeet. (Lyytinen 2003, 54.)

Alle kuusivuotiaana lapsessa herää kiinnostus kirjaimiin ja äänteisiin. Hän oppii nimeämään kirjaimet ja erottelemaan sanoista äänteitä ja tavuja. (Hakamo 2011, 15.) Hän rupeaa ymmärtämään sanojen moniulotteiset merkitykset, synonyymit ja saman sanan monet eri merkitykset. (Pollari & Koppinen 2011, 136–137) Lapsi voi oppia lukemaan ja kirjoittamaan jo lähestyessään esikouluikä. Lapsen sanavarasto kasvaa tuhansilla uusilla sanoilla ja osaa taivuttaa ja ääntää yleiskielen mukaisesti. Hänen puheensa on kehittynyt kuvailevaksi ja monipuoliseksi ja lapsi pystyy ilmaisemaan itseään aina vain paremmin. (Ade-nius-Jokivuori 2005,197.)

4.2 Lapsen kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Lapsen kielellisen kehityksen tukemisen menetelmät varhaiskasvatuksessa voivat vaihdella laajalti, mutta säännöllisyys ja järjestelmällisyys ovat perusedellytyksiä lapsen kielenkehitykselle. Päiväkodin henkilöstön tulee havainnoida tuen tarpeet ja näiden havaintojen perusteella suunnitellaan toimintaa niin yleis- kuin yksilötasolla. Kasvattajan tulee käyttää puheessaan selkeitä ja kokonaisia lauseita sekä muistaa ääntää sanat oikein. Kasvattajan on myös hyvä sanoittaa tekemisiään, toimintaa ja asioita. (Hakamo 2011, 27.) Kahdenkeskiset tilanteet joissa lapsi saa aikuisen täyden huomion luovat hyviä mahdollisuuksia kielen kehityksen tukemiseen. Esimerkiksi pukemistilanteet tai ruokailu mahdollistavat asioiden sanoittamisen sekä lapsen kuuntelun ja puhumaan kannustamisen. Näiden vuorovaikutustilanteiden kautta lapsi kartuttaa sanavarastoaan ja oppii ymmärtämään sanojen merkityksen. Asioiden kertaaminen ja toistaminen auttavat lasta muistamaan. (Pollari & Koppinen 2011, 132.)

Rohkaistuakseen käyttämään kieltä ja vapautuakseen lapsi tarvitsee empaattisen ja turvallisen aikuisen joka kuuntelee häntä ja antaa hänelle aikaansa. Myös kasvatusympäristön ilmapiiri vaikuttaa lapsen kielen oppimiseen, hyvä ja rento ilmapiiri edesauttaa kielen kehitystä. (Pollari & Koppinen 2011, 82.) Kasvattajan tulee muistaa toimintaa suunnitellessaan että paras tulos kielenkehitykselle saadaan toiminnan tapahtuessa leikinomaisissa tilanteissa lapsen ikä- ja kehitystason huomioiden. Aikuisen tulee kehua ja kannustaa lasta jolloin lapsen motivaatio kielen oppimiseen kasvaa. (Lyytinen 2003, 68.)

Ryhmässä toimiminen on lapselle hauskaa ja motivoivaa ja samalla hän saa puhemallia samanikäisiltä ystäviltään. Jokainen lapsi on erilainen ja lapselle onkin tärkeää kokea että häntä ja hänen osallistumistaan toimintaan arvostetaan. Ryhmätoiminnassa lapset opettelevat sosiaalista vuorovaikutusta, toisten huomioonottamista sekä erilaisuuden hyväksymistä. (Karppinen 2003, 37–38.)

Tarinat ja sadut ovat osa varhaiskasvatuksen arkea ja samalla toimiva tapa kehittää lapsen kielellistä osaamista. Sadut auttavat lasta käsittelemään erilaisia asioita kuten tunteita ja vaikeita elämäntilanteita. Niiden avulla voidaan myös tukea lapsen vuorovaikutustaitoja keskustelemalla sadusta jälkikäteen tai kesken sadun. Lapsen kasvaessa hän oppii kuuntelemaan ja keskittymään satuihin paremmin. Jo pienet lapset oppivat sanoja ja niiden merkityksiä kuvakirjojen kautta. Tekstin ymmärtämistä voidaan korostaa tehostetulla lukemisella joka sisältää toistoja, kysymyksiä ja vastauksia sadun sisällön suhteen. Kuvalukemisen avulla lapsi oppii ymmärtämään kuvien sanoman, päättämään ja keskustelemaan. (Hakamo 2011, 60.)

Sanaleikit, lorut ja laulut ovat lapsille mieluisia ja ne kehittävät samalla lapsen kieltä. Lorujen käyttö on helposti päiväkodin arjessa toteutettava kielenkehityksen tukemismuoto. Ne kehittävät lapsen muistia, keskittymiskykyä ja sanavarastoa samalla viihdyttäen ja rohkaisten käyttämään kieltä. Leikki antaa lapselle mahdollisuuden tutkia ja käyttää kieltä mielikuvituksellisesti. (Hakamo 2011, 63.)

4.3 Oman äidinkielen säilyttäminen

Äidinkieli on tunteiden ja ajattelun kieli johon jokaisella on oikeus. Jos lapsi tulee kaksikielisestä perheestä, on hänellä oikeus molempien vanhempiensa äidinkieliin. Hyvä äidinkielen taito on merkittävässä roolissa lapsen minäkuvan ja identiteetin kehittymisen kannalta. Äidinkieli yhdistää maahanmuuttajalapsen omiin juuriin, kulttuuritaustaan ja sen arvoihin. Maahanmuuttajalapsen äidinkielen opetusvastuu on lapsen vanhemmilla. Päivähoidon tulee tukea ja rohkaista vanhempia käyttämään lastensa kanssa omaa äidinkieltään. (Kaarniemi 2012, 11.) Lapsen äidinkieltä tukemalla ja arvostamalla pystytään varmistamaan myös valtakielen oppiminen sillä äidinkielen kautta lapsi omaksuu kielille yhteisen perustan joka auttaa toisen kielen opettelussa. Suomenkielen opettamisen lisäksi

varhaiskasvatuksessa olisi hyvä tukea lapsen äidinkielen kehitystä sillä näin varmistetaan tukeva pohja kielelliselle ajattelulle. (Halme 2011, 87.) Kielen ainekset opitaan aina samassa järjestyksessä ensin tulevat äänteet, sitten tavut, sanat, lauseet ja kertomukset. Maahanmuuttajalapsen on tärkeää osata ilmaista itseään ensin äidinkielellään jotta hän voi oppia uutta kieltä. (Pollari & Koppinen 2011, 128–129.)

Varhaiskasvatuksessa maahanmuuttajataustaisen lapsen äidinkieltä voidaan tukea monin tavoin. Ryhmässä voidaan käsitellä eri kulttuureita ja kieliä muun muassa laulujen ja tarinoiden kautta. Lapsen olisi hyvä saada käyttää äidinkieltään leikkiessään samaa kieltä puhuvien lasten kanssa ja mahdollisuuksien mukaan ryhmään palkataan kieliavustajan joka auttaa lasta äidinkielen oppimisessa. Kun äidinkielet ja kulttuurit otetaan osaksi varhaiskasvatuksen arkipäivää, lapsi kokee että häntä, hänen kulttuuriaan ja kieltään arvostetaan. Kannustavassa ilmapiirissä lapsi voi olla ylpeä juuristaan ja osaamistaan kielistä. Näillä kielellisillä taidoilla on myös merkitystä hänen asemaansa sosiaalisessa yhteisössä. Jos lapsi kokee voivansa käyttää osaamistaan kieliä monipuolisesti, vahvistuu hänen identiteettinsä kaksikielisenä henkilönä. (Halme 2011, 87–89.)

4.4 Kaksikielisyys

Lapsen kasvaessa kaksikielisessä ympäristössä oppii hän puhumaan rinnakkain kahta kieltä. Kun lapsi joutuu kaksikieliseen kasvu-ympäristöön siinä vaiheessa kun oman äidinkielen perusta on jo rakentunut, voi hän kehittyä kaksikieliseksi. Tällöin käsitteisiin kytkeytyy erikseen kummankin kielen nimitys. Mikäli toinen lapsen puhumista kielistä on toista vahvempi, voi hän korvata toisen kielen sanoja vahvemmalla kielellään. Kun lapsi käyttää toista kieltä jossain tilanteissa mutta esimerkiksi syvempien tunteiden kertominen sujuu paremmin äidinkielellä, puhutaan funktionaalisesta kaksikielisyydestä. (Pollari & Koppinen 2011, 138–139.)

Suomessa kaksikielisyyttä tuetaan niin varhaiskasvatuksessa kuin koulussa. Tällä tarkoitetaan äidinkielen tukemista kotona ja varhaiskasvatuksessa sekä suomen kielen oppimisen tukemista varhaiskasvatuksessa. Lapselle laaditaan kaksikielisyyden suunnitelma jota toteutetaan ja seurataan yhdessä vanhempien kanssa. Suunnitelmasta löytyy suomen kielen opettamisen menetelmät, tavoitteet, seuranta ja arvioinnin säännöllisyys. Vanhemmilla on vastuu äidinkielen ja kulttuurin säilymistä ja heille tulee korostaa niiden merkitystä suomen kielen oppimisen kannalta. (Gyekye, Kurki, Lounela, Ronsi, Sakko & Linna 2005, 4–6.) Lapsen kehittymistä kaksikieliseksi tukee ympäristön arvostus hänen äidinkieltään kohtaan. Tämän vuoksi varhaiskasvatuksen henkilökunnan olisi hyvä ymmärtää ja olla kiinnostuneita lapsen kulttuurista. Kun kieliä käytetään järjestelmällisesti, oppii lapsikin käyttämään niitä sekoittumatta. (Nissilä, Martin, Vaarala & Kuukka 2006, 59–61.)

Toisen kielen oppiminen tapahtuu samalla tavoin kuin kielen oppiminen yleensä, oppiminen ei kuitenkaan etene iän vaan taitojen kehittymisen mukaan. Toisen kielen oppiminen kestää lapselta noin 5-8 vuotta. Alussa lapsi toistaa kuulemiaan sanoja ja oppii niitä sattumanvaraisesti, hän ei kuitenkaan välttämättä ymmärrä niiden merkitystä. Maahanmuuttajalapsi oppii ymmärtämään ja ilmaisemaan perusasioita konkreettisesti arkipäivän asioissa noin 1-2 vuoden kuluessa. (Kaarniemi, H. 2012, 9.)

5 S2- opetus

Riittävä suomen kielen taito on perusedellytys kiinnittymiselle uuden yhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi. Varhaiskasvatusikäisen lapsen kielen kehittymistä tukee oman äidinkielen vahva oppiminen. Avoimen varhaiskasvatuksen piirissä

lapsi voi vanhempansa kanssa opetella suomen kieltä joko avoimessa päiväkodissa tai esimerkiksi seurakuntien tai järjestöjen ylläpitämissä kerhoissa. Onpa kyseessä sitten osa-aikainen tai kokoaikainen päivähoito, on sillä suuri merkitys lapsen kielenoppimisen kannalta. (Etelä-Karjalan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma vuosille 2013–2016.)

5.1 S2-opetuksen tavoitteet

Suomi toisena kielenä (myöhemmin S2) on päivähoidossa suunnitelmallista lasten toiminnan ohjausta sekä lasten kanssa toimimista. Sen tavoitteena on tukea ja kehittää kokonaisvaltaisesti lapsen suomen kielen taitoa. Varhaiskasvatus antaa lapselle mahdollisuuden oppia arjen perussanastoa ja harjoitella suomen kielen käyttöä luontevasti erilaisissa tilanteissa. (Lappeenrannan kaupunki 2012, 10–11.) Lapsi oppii kieltä perushoidossa, ohjatussa toiminnassa ja yleisesti arjen askareissa. Lapsen kielenkehityksen kannalta yksilö- ja pienryhmätoiminta ovat tärkeässä roolissa. Lapsen toisen kielen opetuksessa tulee edetä suunnitellusti ja järjestelmällisesti. (Kaarniemi, H 2012, 9.) Lapsen tulee saada S2-opetusta kunnes hän on kaikilla kielen osa-alueilla samalla tasolla kuin ne jotka puhuvat kieltä äidinkielenään (Halme & Vataja 2011, 24). Varhaiskasvatuksen kielikasvatuksessa tavoitteena on funktionaalinen eli toiminnallinen kaksikielisyys. Tällä tarkoitetaan sitä että lapsi pystyy aktiivisesti puhumaan, ymmärtämään ja ajattelemaan kahdella kielellä. Toinen kieli on tarkoitus oppia äidinkielen rinnalle, eikä korvaamaan sitä. (Halme 2011, 92.)

S2-opetuksen tavoitteena on saada lapsi tasavertaiseksi ryhmänsä jäseneksi ja antaa yhdenvertainen mahdollisuus oppimiseen. Lisäksi opetuksella pyritään edistämään joustavaa kouluun siirtymistä, tuetaan lapsen kaksikielistä identiteettiä sekä edistetään hänen funktionaalista kaksikielisyyttään. Lasta rohkaistaan ja ohjataan jotta hänestä tulee aktiivinen puhuja ja kuuntelija erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Toisen kielen oppiminen on prosessi johon vaikuttavat

niin lapsen ikä, äidinkielen taito, motivaatio kuin suomen kielisessä toimintaympäristössä vietetty aika. (Lappeenrannan kaupunki 2012, 10–11.)

Ennen peruskouluun siirtymistä maahanmuuttajataustaisen lapsen tulisi osata käyttää suomen kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Oppimisen alussa tulee keskittyä siihen että lapsi oppii perussanastoa jotta hän pärjää arkielämän kielenkäyttötilanteissa. Lapsi harjoittelee nimeämistä ja oppii ymmärtämään toimintaohjeita sekä ilmaisemaan perustarpeita. Kun suomen kielen perussanasto on hallussa, tavoitteeksi nousee se että lapsi ymmärtää ja käyttää aktiivisesti kieltä sekä harjoittelee sen rakenteita. Lapsi oppii käyttämään kokonaisia suomen kielen lauseita ja hän ymmärtää pitempiä tarinoita ilman kuvia. Myös luku- ja kirjoitusvalmiuksien kehittäminen ovat osa S2-opetusta. (Gyekye ym. 2005, 4–6, 14.)

5.2 S2-opetuksen sisällöt ja menetelmät

S2-opetus kuuluu jokaisen varhaiskasvattajan perustehtävään. Perushoidolla ja arkirutiineilla on suuri merkitys kaiken ikäisten lasten kielen oppimisessa, mutta erityisesti pienten, puhumaan opettelevien ja S2-lasten kohdalla näiden merkitys korostuu. (Lappeenrannan kaupunki 2012, 12–13.) Kasvattaja antaa arjessa puhemallia lapselle sekä auttaa sanoittamaan lapsen toimintaa. Pienryhmät mahdollistavat lasten keskinäisen kielen harjoittelun ja antavat maahanmuuttajataustaiselle lapselle mallia kuinka toimia arkisissa tilanteissa. Varsinkin maahanmuuttajataustaisen lapsen varhaiskasvatuksen alkaessa hän kaipaa yksilöllistä opetusta. S2-opetus koostuu siis yksilöllisestä opetuksesta, S2-pienryhmistä, pienryhmätoiminnasta sekä arjessa tapahtuvasta S2-opetuksesta jotka täydentävät toisiaan ja takaavat parhaan mahdollisen tuen lapsen suomen kielen oppimiselle. (Gyekye ym. 2005, 14.)

Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman mukaan S2-opetuksen keskeisiä sisältöjä ovat minä, kehonosat ja tunteet, koti ja perhe, lähiympäristö ja päiväko-
ti, vaatteet, ruoka, eläimet sekä värit ja lukukäsitteet. S2-opetuksessa kartute-
taan lapsen sanavarastoa, harjaannutetaan käsitteitä sekä opetellaan ymmär-
tämään ja noudattamaan toimintaohjeita. Opetuksen sisältö on suunniteltu niin,
että se tukee mahdollisimman hyvin maahanmuuttajataustaisen lapsen arkielä-
mässä pärjäämistä ja suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumista. (Lappeenran-
nan kaupunki 2012, 12.)

S2-opetuksessa hyödynnetään kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamenetelmiä
ja – välineitä. Suomen kielen oppimista tuetaan niin perushoidossa, siirtymäti-
lanteissa kuin sisällöllisten orientaatioiden kautta. Opetusta suunnitellessa kan-
tavana teemana toimii kieli, jota käytetään esimerkiksi liikunnassa, musiikissa,
saduissa sekä kädentaidoissa. Kielellistä ilmaisua voidaan harjaannuttaa ja tu-
kea muun muassa muisti-, rooli- ja laululeikkien sekä loruilun ja riittelyn avul-
la. (Lappeenrannan kaupunki 2012, 12–13.)

Leikkien oppiminen on lapsille mieluinen oppimismuoto joten opetuksen olisi
hyvä tapahtua pääosin leikinomaisissa tilanteissa. Ohjatut leikkihetket, pelit ja
muut toiminnalliset menetelmät ovat oiva tapa kielellisten taitojen harjoittami-
seen. Aikuisen tehtävänä on olla mukana näissä hetkissä tukien toiminnan jat-
kuvuutta ja kannustaen lapsia puhumaan ääneen. Arjessa tapahtuvat tilanteet
tulee hyödyntää oppimistilanteina. Lapsen saama myönteinen palaute on myös
tärkeää oppimisen kannalta, sillä saadessaan onnistumisen kokemuksia ja
myönteistä palautetta motivoituu hän kielen opiskeluun. Onnistuneen opetuksen
toteuttaminen vaatii koko kasvattajatiimin yhteistyötä. (Halme & Vataja 2011, 24
– 25.)

Suomi toisena kielenä opetussuunnitelmassa on annettu malli maahanmuuttajataustaisille lapsille järjestettävästä S2-pienryhmätoiminnasta. Toiminnan keskiössä on toistot ja kertaukset. Myös pienryhmätoiminnan rakenne olisi hyvä pitää joka kerta samanlaisena esimerkiksi aloittamalla toiminta aina tietyllä laululla tai lorulla. Tämän jälkeen seuraa kertausosio jossa käydään edellisellä kerralla opittuja asioita läpi vaikkapa jonkin leikin muodossa. Näin saadaan opituille sanoille lisää toistoja. Kielellisessä osuudessa voidaan käsitellä esimerkiksi eläimiä nimeämisen, lorujen, laulujen ja pelien avulla. Toiminnan tulisi loppua jokaisella kerralla samalla tavalla esimerkiksi loppuloruun. (Gyekye ym. 2005, 18.)

Kolme vuotta täyttäneille ja varhaiskasvatuksessa vähintään vuoden olleille maahanmuuttajataustaisille lapsille tehdään suomen kielen kartoitus. Lapsen suomen kielen taitoa kartoitetaan Kettu-testillä. Testin avulla kartoitetaan lapsen taitoja esimerkiksi nimeämisen, kielen ymmärtämisen, kertovan puheen, ääntämisen ja taivutusmuotojen osalta. Lapsen suomen kielen oppimista kartoitetaan vuoden välein. Kartoituksen tekee oman ryhmän aikuinen. Testien ja arjen havainnoinnin perusteella ryhmän kasvattajat, S2-lastentarhaopettaja ja kiertävä erityislastentarhaopettaja arvioivat lapsen suomen kielen oppimisen kehitystä. (Gyekye ym. 2005, 21.)

6 Aiemmat opinnäytetyöt

Maahanmuuttajataustaisten lasten tukemisesta on tehty monia opinnäytetöitä, mutta suurin osa niistä on perehdytyskansioita tai teoriatietoa sisältäviä oppaita. Suurin osa aiheesta tehdyistä toiminnallisista opinnäytetöistä on toteutettu pitämällä ryhmää maahanmuuttajataustaisille lapsille. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tueksi tehtyjä laajoja materiaalikokonaisuuksia löytyy vähän.

Marjoi Ullgrenin vuonna 2015 tekemän opinnäytetyön ”MaMuLa-oppaan työstäminen Lieksan kaupungin päivähoitoon” tarkoituksena oli tuottaa opas maahanmuuttajalasten kanssa toimiville työntekijöille. Opinnäytetyössään Ullgren käsittelee muun muassa lapsen vuorovaikutustaitojen tukemista ja leikin merkitystä vuorovaikutustaitojen kehitykseen. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi opas joka sisältää teoriaa ja toiminnallisia menetelmiä helpottamaan työntekijöiden päivittäistä arkea, sosiaalisia vuorovaikutustilanteita ja maahanmuuttajalapsen itseilmaisua. (Ullgren 2015, 2, 15–18.)

Anni Eerikkilä ja Minttu Kangas toteuttivat vuonna 2011 opinnäytetyön joka käsittelee maahanmuuttajalasten integroitumista Kemin päivähoitoon. Eerikkilä ja Kangas kokosivat opinnäytetyönsä tuotoksena kansion joka sisältää vinkkejä monikulttuurisuuden huomioimiseen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön teoriaosuudessa esille nousi esimerkiksi maahanmuuttajien kotouttaminen ja kasvatuskumppanuus. Itse tuotos on opas joka sisältää lomakkeita ja ohjeita maahanmuuttajalasten kanssa toimimiseen. Lisäksi tuotoksesta löytyy listoja muun muassa kirjoihin ja leikkeihin joista on apua maahanmuuttajalasten kanssa toimimassa. (Eerikkilä & Kangas 2011, 2, 30–31.)

7 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä tuotos joka auttaa Imatran kaupungin varhaiskasvatuksen henkilökuntaa tukemaan maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen kehitystä varhaiskasvatuksen arjessa. Suomen kielen oppiminen on isossa roolissa maahanmuuttajataustaisten lasten kotouttamisen osalta. Materiaalipakin tarkoituksena on toimia helppona ja nopeana apuna varhaiskasvatuksen henkilökunnalle.

Imatran kaupungilla on jo käytössä monikulttuurisuus-kansio joka sisältää materiaalia maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa toimimiseen. Monikulttuurisuus-työryhmän jäseniä haastatellessani esille nousikin tarve vielä konkreettisemmalle avulle. Haastattelussa nousi esiin myös se kuinka tärkeää on että materiaalipakki käsittelee teemoja jotka ovat läsnä lapsen arjessa.

Tuotoksen sisällön rajaaminen osoittautui yllättävän vaikeaksi, sillä tarpeellisia aiheita löytyi aina vain lisää. Haastattelun ja teorian tietoon tutustumisen jälkeen rajasin materiaalipakin sisältöä aihealueisiin jotka koin tarpeellisimmiksi. Materiaalipakista löytyviä teemoja ovat ihminen, tunteet, vaatteet, värit, verbit, eläimet, ruoka, kulkuneuvot, viikonpäivät ja vuodenajat, sää, vastakohtat sekä paikanilmaukset. Lisäksi haastattelussa nousi esille toive uusista tarinakuvista, kuvasarjoista ja peleistä.

Varhaiskasvatuksessa päivät voivat olla kiireisiä eikä henkilökunnalla ole aina aikaa suunnitella ja valmistella tuokioita pitkään, joten pyrin tekemään materiaalipakista mahdollisimman nopeakäyttöisen. Suurin osa materiaalista on mahdollista saada käyttöön vain tulostamalla ja leikkaamalla. Halusin materiaalin olevan sellaista jota voi muokata ja kehittää niin, että niistä on hyötyä monen ikäisille ja tasoille lapsille. Materiaalipakki sisältää tämän vuoksi paljon valmiita kuvakortteja joita voi käyttää esimerkiksi muistipelissä ja toiminnan sanoittamisessa.

8 Opinnäytetyön toteutus ja lähtökohdat

Opinnäytetyöprosessini etenee Salosen (2012, 29) kehittämistoiminnan konstruktivisen mallin mukaan. Salonen on yhdistänyt tähän malliin spiraalimallin ja lineaarisen mallin vahvuudet ja kehittämistoiminnan logiikan. Mallille on omi-

naista ajatus kehittämishankkeen tarkasta suunnittelusta, vaiheistamisesta, toiminnasta oppimisesta sekä eri toimijoiden osallistamisesta. Lisäksi malliin kuuluu tutkimuksellinen kehittämisote ja laaja menetelmäosaaminen. Jotta toiminnassa on näkyvissä toteuttamiskelpoisia palasia, tulee kehittämistoiminta jakaa eri työskentelyvaiheisiin. Näin käytännön työskentely voidaan tehdä näkyväksi, ymmärrettäväksi ja arvioitavaksi. (Salonen 2013, 16)

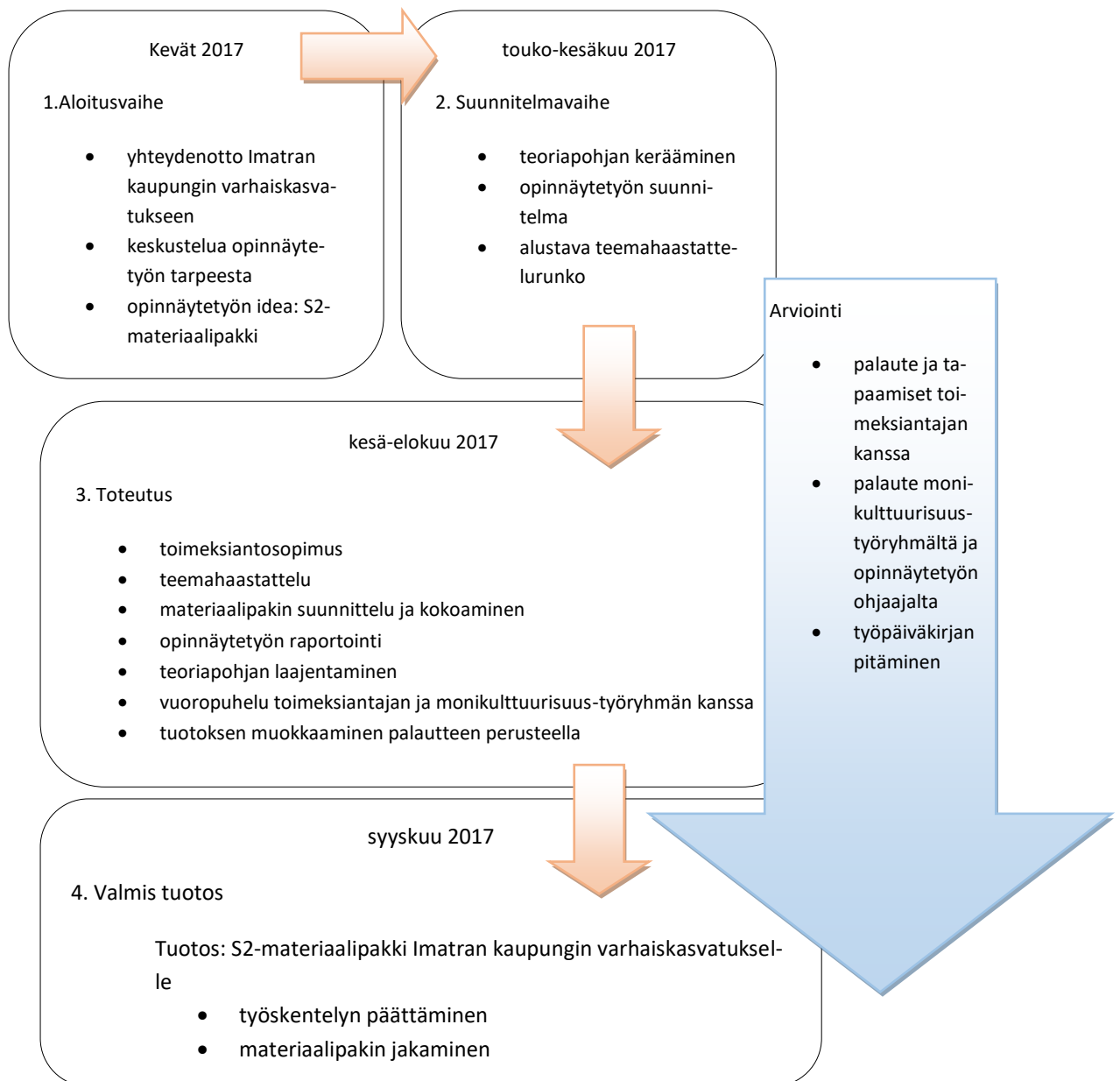
Kehittämistoiminnan konstruktiiivinen malli käynnistyy aloitusvaiheella, jolloin keskustellaan prosessin onnistumisen kannalta tärkeistä asioista, kuten kehittämistyön tarpeesta ja toimijoiden sitoutumisesta. Tätä seuraa suunnitteluvaihe jonka aikana kirjoitetaan suunnitelma jossa tulee edetä muun muassa työssä käytettävät menetelmät, tavoitteet sekä toimijat. Tämän jälkeen siirrytään kentälle eli siihen ympäristöön jossa työskentely toteutuu. (Salonen 2013, 18.) Tässä vaiheessa kävin opinnäytetyöni läpi toimeksiantajani kanssa ja laadimme toimeksiantosopimuksen.

Suunnitteluvaiheen jälkeen toiseksi tärkein vaihe on työstövaihe, johon sisältyy käytännön työskentely kohti suunniteltua tuotosta ja tavoitetta. Tämän opinnäytetyön osalta vaihe sisältää tiedon ja materiaalin keräystä tuotosta varten sekä itse materiaalipakin valmistamista. Konstruktiiivisessa mallissa tarkistusvaihe on eroteltu omaksi vaiheekseen, vaikka sitä esiintyy toiminnan kaikissa vaiheissa. Tarkistusvaiheessa valmista materiaalia käydään läpi toimijoiden kanssa ja vuoropuhelun kautta materiaaliin voi vielä tulla muokausehdotuksia. Opinnäytetyö voi edetä tästä takaisin työstövaiheeseen tai suoraan viimeistelyvaiheeseen jossa on aika hioa tuotosta sekä opinnäytetyön raporttia. (Salonen 2013, 17–19.) Konstruktiiivinen malli painottaa yhteisöllistä ja osallistavaa näkökulmaa ja oleellista on että toimijat osallistuvat kehittämistyön eri vaiheisiin (Salonen 2013, 16).

Kehittämistoiminnassa käytetään erilaisia kehittämis- ja tiedonhankintamenetelmiä, jotka voivat myös osittain liittyä toisiinsa. Tässä opinnäytetyössä kehittämistyönmenetelmänä toimii pääasiassa monikulttuurisuus-työryhmän kanssa

käydyt keskustelut. Tiedonhankintamenetelmänä toimivat teemahaastattelut, oma reflektointi sekä kerätyn tiedon dokumentointi. Pysin myös tutustumaan muihin maahanmuuttajataustaisiin lapsiin liittyviin oppaisiin. Tapasin kesäkuussa kaksi Imatran kaupungin varhaiskasvatuksen monikulttuurisuus-työryhmän jäsentä ja haastattelin heitä. Haastattelun avulla kartoitin, minkälaista materiaalia Imatran kaupungilla on jo maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa toimimiseen ja millaista materiaalia vielä kaivataan. Tämän jälkeen litteroin haastattelumateriaalin ja tulosten pohjalta rupesin työstämään itse materiaalipakkia.

Esittelin materiaalipakkia työstämisen aikana useamman kerran usealle varhaiskasvattajalle sekä pyysin siitä palautetta monikulttuurisuus-tiimiltä. Muokkasin ja viimeistelin materiaalipakkia saamieni kommenttien perusteella kesän aikana. Opinnäytetyön raporttia olen kirjoittanut koko prosessin ajan. Opinnäytetyön kirjoittaminen on ollut prosessikirjoittamista. Kirjoittaminen on tapahtunut vaiheittain ja olen saanut tekstin eri versioista palautetta jonka avulla olen työstänyt sitä eteenpäin. (Airaksinen 2009, 17.)

Kuvio 1. Opinnäytetyöprosessi Salosta (2012, 29) mukaillen.

Toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapana voi olla esimerkiksi kirja, vihko, kansio tai opas. Kun tuotoksena on tekstiä sisältävä opas, sisältää toiminnallinen opinnäytetyö kaksi prosessia. Ensin tehdään tuotos, tässä tapauksessa opas, jonka jälkeen raportoidaan tuotoksen suunnittelu- ja valmistusprosessi. Oppaan tekstin tulee olla kohderyhmää puhuttelevaa ja kirjoitustyyliä tulee ottaa huomioon lukijan ikä, asema ja tietämys aiheeseen liittyen sekä oppaan käyttötarkoitus. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9, 129.)

Oppaan kohderyhmä on tärkeää määritellä tarkasti koska kohderyhmä määrittelee pitkälti tuotoksen eli tässä tapauksessa oppaan sisällön. Kohderyhmä myös helpottaa aiheen ja valintojen rajaamisessa. Selvä kohderyhmän määrittely auttaa myös tuotoksen arvioinnissa. Tehdyn oppaan käytettävyys, onnistuminen ja selkeys sekä ammatillinen tärkeys saadaan selvitettyä pyytämällä palautetta kohderyhmältä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 40.)

Opinnäytetyöni tuotoksena loin materiaalipakin Imatran kaupungin varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Aihe opinnäytetyölle alkoi muodostua tavattuani Imatran kaupungin varhaiskasvatuksen ja kasvun tuen palveluiden päällikön joka ehdotti tätä yhtenä opinnäytetyön vaihtoehtona. Toiveena oli että loisin jonkinlaisen oppaan/materiaalipakin lapsille joilla suomi on toisena kielenä. Myöhempien keskusteluiden ja omien vahvuuksieni ja mielenkiinnon kohteideni myötä saimme rajattua aihetta niin että siitä oli mahdollista luoda tiivis ja järjestelmällinen opinnäytetyö.

Olen työskennellyt päiväkodeissa joissa on maahanmuuttajataustaisia lapsia sekä suorittanut opintojeni aikana harjoittelun ulkomailla joten koin aiheen itselleni mieluiseksi. Olen myös saanut kokea miten hankalaa lapsen on aloittaa hoidossa jos kyseinen kieli ja kulttuuri ovat hänelle vieraita. Aihe on mielenkiintoinen, ajankohtainen ja tarpeellinen joten sitä on ollut mukava työstää.

9 Tiedonhankinnan menetelmät

Lähtötilanteen ja opinnäytetyön osalta tärkeiden teemojen kartoittaminen tapahtui teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelu on laadullinen tutkimusmene-

telmä joka mahdollistaa aineiston keräämisen vapaammin puolistrukturoitujen kysymystensä avulla. Se on hyvä tutkimusmenetelmä, kun tarkoituksena on konsultoida asiantuntijoita tai saada tietoa johonkin tiettyyn teemaan liittyen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63.) Teemahaastattelu mahdollistaa riittävän väljän tutkimusmenetelmän kuitenkin samalla rajaten aihetta teemoittelun avulla (Kananen 2014, 91). Haastattelun toteutin ryhmähaastatteluna aikataulullisten seikkojen vuoksi. Haastateltavana oli kaksi kaupungin monikulttuurisuus-työryhmän jäsentä joista toinen on varhaiskasvatuksen erityiopettaja ja toinen lastentarhaopettaja. Toimitin haastattelurungon (Liite 2.) haastateltaville etukäteen jotta heillä oli mahdollisuus perehtyä kysymyksiin. Nauhoitin haastattelun ja litteroin materiaalin haastattelun karkeasti teemoitellen. Haastattelun aikana kirjasin myös ylös tärkeimpiä esiin nousseita asioita jotta litterointi olisi helpompaa.

Litteroinnista puhuttaessa tarkoitetaan tallennetun aineiston kirjaamista puhtaaksi muotoon, jossa sitä pystytään tutkimaan. Litteroinnin tarvittavasta tarkkuudesta ei ole olemassa yhtä ohjetta vaan tarkkuus määräytyy sen mukaan millaisia asioita tutkimus käsittelee. (Hirsjärvi ym. 2009, 222.) Litteroin haastattelujen annin asiasisällön tarkkuudella. Kirjasin sähköiseen muotoon millaisia asioita haastattelussa nousi esille kunkin kysymyksen kohdalla, mutta en kokenut tarvetta sanatarkalle litteroinnille. Peruslitterointi oli mielestäni riittävän kattavaa ja sain muistiin haastattelun sisällön kattavasti. Haastattelun tarkoituksena oli kartoittaa lähtötilannetta, materiaalipakin tarvetta sekä kuulla työryhmän toiveita ja tarpeita materiaalipakin osalta.

Kirjasin vastaukset ylös erittelemättä vastaajia, sillä tälle ei ollut opinnäytetyön kannalta tarvetta. Litteroitua aineistoa kertyi kuusi sivua. Kävin litteroidun aineiston läpi ja keräsin talteen vahvimmin esiinnousseet asiat jotka kirjasin ylös erilliseen tiedostoon. Näin sain selville millaista materiaalia kaupungilla on jo käytössään, millaiselle materiaalipakille olisi käyttöä ja etenkin sen, millaisia teemoja materiaalipakin tulisi sisältää. Esiin nousseiden teemojen kautta pystyin kokoamaan sellaisen materiaalipakin jonka sisältö on tarpeellinen ja joka on

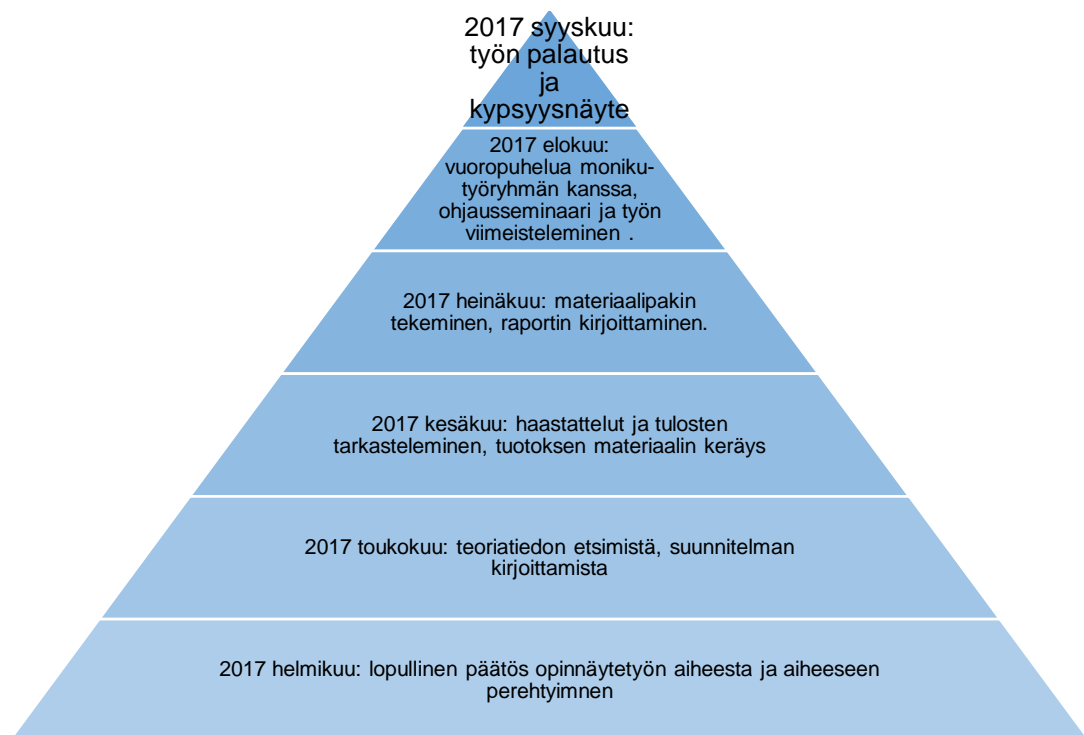
varhaiskasvatuksen henkilökunnalle käytännöllinen. Pyrin näin varmistamaan sen että materiaalipakki rakentuisi opinnäytetyöni tavoitteen mukaisesti varhaiskasvatuksen toiveista ja tarpeista.

Opinnäytetyötäni varten keräsin teoretietoa sekä perehdyin aiheeseen niin kirjojen kuin Internet-lähteiden kautta. Tiedonkeruuta tapahtui myös keskustellessani aiheesta ja tuotoksesta useiden tuntemieni varhaiskasvattajien kanssa. Lisäksi perehdyin Imatran kaupungin varhaiskasvatuksen moniku-kansioon joka sisältää muun muassa S2-monisteita, arviointimateriaalia, yleistä tietoa monikulttuurisuudesta ja S2-opetuksesta sekä Anne Puittisen opinnäytetyön tuotoksen ”Monikulttuurisuuskansio Imatran päivähoidon”. Kansioon tutustuttuani sain rajattua materiaalipakin aineistoa vielä aiempaa paremmin. Kansiosta löytyy lista S2-opetuksen keskeisistä sisällöistä sekä materiaaleista, peleistä ja linkeistä joita opetuksessa voi käyttää. Kansio ei sisällä konkreettisia toimintoja joita S2-materiaalipakki sisältää. Näin ollen kokoamani materiaalipakin tehtävänä on syventää moniku-kansion sisältämää teoretietoa.

10 Opinnäytetyön aikataulu

Opinnäytetyöprosessini alkoi keväällä 2017 aiheen valinnasta, siihen tutustumisesta ja teoretiedon keräämisestä. Työkiireiden vuoksi prosessi alkoi kuitenkin kunnolla vasta loppukeväästä. Opinnäytetyöni tuotoksen tekeminen ja raportin kirjoittaminen tapahtui kesän 2017 aikana. Kesäkuun aikana kävin haastattelemassa kahta monikulttuurisuus-työryhmän jäsentä, lastentarhaopettajaa sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Haastattelusta keräämäni tiedon perusteella lähdin tuottamaan materiaalipakkia joka vastaa mahdollisimman hyvin toimeksiantajani toiveisiin sekä tarpeeseen. Heinäkuussa työstin materiaalipakia sekä opinnäytetyön teoriaosuutta. Näiden työstäminen samanaikaisesti tuki mielestäni kokonaisvaltaisesti oppimisprosessiani.

Opinnäytetyöprosessini ajoittui lähes kokonaan kesälomien ajalle, joten työstin materiaalipakkia paljolti itsenäisesti. Elokuussa lähetin materiaalipakin monikulttuurisuus-työryhmälle kommentoitavaksi ja tein materiaalipakkiin muutoksia heidän kommenttiansa sekä opinnäytetyön ohjausseminaarista saamani palautteen perusteella.

Kuvio 2: Opinnäytetyön aikataulut

11 Materiaalipakki

Materiaalipakki (Liite 3) on suunniteltu Imatran kaupungin varhaiskasvatukselle ja sen sisältö on muodostunut haastattelujen ja teorian perusteella. Materiaalipakki sisältää kuvakortteja, pelejä, loruja sekä muuta materiaalia jota voi

käyttää suomenkielen opetteluun S2-lasten kanssa. Materiaalipakkia voi hyödyntää muidenkin kuin S2-lasten kanssa työskennellessä sillä siitä voi olla apua esimerkiksi tunnetyöskentelyssä. Materiaalipakkia työstäessäni olen koettanut kuunnella mahdollisimman hyvin toimeksiantajan puolelta tulleita toiveita.

Koska tein opinnäytetyöni suurimmalta osin kesän aikana, olen joutunut kesälomien takia toimimaan melko itsenäisesti. Sain monikulttuurisuus-työryhmältä hyviä ideoita ja toiveita materiaalipakin suhteen ja näitä ideoita käyttäen ja muokaten syntyi S2-materiaalipakki. Pyrin huomioimaan materiaalipakkia tehdessäni sen, että se olisi riittävän helppo- ja nopeakäyttöinen jotta materiaalia voi hyödyntää kiireellisessäkin varhaiskasvatuksen arjessa.

Materiaalipakin työstäminen alkoi sen sisällön rajaamisella. Materiaalipakin sisältö kehittyi teemahaastattelun ja monikulttuurisuus-kansion sisältöjen pohjalta. Pyrin kokoamaan materiaalipakin joka sisältäisi monipuolisesti erilaisia tehtäviä ja toimintoja joiden parissa lasten olisi mukava oppia suomen kieltä. Keskeisimpiä teemoja materiaalipakissa ovat ihminen, tunteet, vaatteet, värit, verbit, eläimet, ruoka, sää, vastakohtat ja paikanilmaukset. Materiaalipakkia tehdessä huomioin sen että aiheet olisivat esillä myös lapsen arkielämässä. Imatran kaupungin varhaiskasvatuksella on jo käytössään monikulttuurisuus-kansio ja tarkoituksena on että materiaalipakki ei toistaisi kansiota, vaan toisi varhaiskasvatuksen kentälle uutta materiaalia. Tämän vuoksi materiaalipakki ei sisällä teorialtietoa, vaan se koostuu toiminnallisista menetelmistä.

Materiaalipakki on toteutettu Word-tiedostona, jolloin se on helppo lähettää kaupungin työntekijöille sähköisessä muodossa. Tämän lisäksi kokoan muuttaman konkreettisen kansion jotka toimitan monikulttuurisuus-työryhmässä toimivalle erityislastentarhaopettajalle. Sivuja materiaalipakkiin kertyi 59. Materiaalipakin sisältö on suurimmilta osin omaa tuotostani sekä papunetin-kuvapalvelujen kuvia, mutta tämän lisäksi materiaalipakista löytyy muutama Internetistä löytynyt materiaali joita muokkasin esimerkiksi suomentamalla eng-

lanninkieliset sanat. Näihin lainattuihin materiaaleihin olen merkinnyt materiaalipakkiin lähteet sekä varmistanut että ne ovat vapaasti käytettävissä.

12 Tuotoksen ja opinnäytetyön prosessin arviointi

Opinnäytetyöprosessini alkoi ensimmäisen kerran jo keväällä 2016 ottaessani yhteyttä Imatran kaupungin varhaiskasvatukseen ja keskustellessani opinnäytetyöni ideasta. Työkiireiden vuoksi aikatauluni muuttui ja prosessi alkoi uudelleen keväällä 2017. Tavoitteenani oli saada opinnäytetyöprosessini päätökseen heti syksyn alussa. Prosessin edetessä sain huomata miten haastavaa on tehdä opinnäytetyö lähes kokonaan kesän aikana. tarkoitukseni oli saada koko opinnäytetyöprosessi tiivistettyä noin neljään kuukauteen, joten aikatauluni oli todella intensiivinen. Lisäksi niin Karelia-ammattikorkeakoulun opettajien kuin Imatran kaupungin varhaiskasvatuksen työntekijöiden lomat ajoittuvat prosessiini ajalle joten opinnäytetyöni on toteutettu suurimmilta osin itsenäisesti.

Tein opinnäytetyöni yksin ja tässä oli niin hyvät kuin huonot puolensa. Intensiivisen aikataulun sekä vahvan näkemykseni vuoksi opinnäytetyö olisi voinut olla hankala toteuttaa parin kanssa. Kuitenkin prosessin edetessä olen ymmärtänyt kuinka hyvä olisi ollut jakaa mielipiteitä ja ajatuksia sekä kysyä neuvoja parilta. Opinnäytetyöprosessini ajoituttua lähes kokonaan kesälle, en ole pystynyt osallistumaan kovin moneen ohjaukseen. Onnekseni olen saanut kehittämisohjeita ja kommentteja opinnäytetyöhöni liittyen opinnäytetyöni ohjaajalta sähköpostitse. Nyt prosessin loppupuolella, olen ymmärtänyt kuinka paljon merkitystä opinnäytetyön tekemiseen olisi ollut jos olisin pystynyt osallistumaan useampaan ohjauskertaan.

Pidin koko opinnäytetyöprosessin ajan työpäiväkirjaa johon reflektoin prosessia sekä kirjasin opinnäytetyön etenemisen. Työpäiväkirja sisältää ideoita, pohdintaa, tavoitteita, lähteitä sekä ohjauksessa saatuja neuvoja sekä kommentteja. Opinnäytetyöpäiväkirjan tarkoituksena on toimia opiskelijan henkilökohtaisena dokumenttina ja auttaa opiskelijaa raportin kirjoittamisessa. (Airaksinen 2009, 12.) Mielestäni työpäiväkirjan pitäminen on erityisen tärkeää yksin työskennellessä sillä refleктоimalla ja kirjoittamalla työpäiväkirjaa pystyy käsittelemään mieltä painavia asioita sekä merkitsee muistiin tärkeät ajatukset sekä tapahtumat. Työpäiväkirjasta oli paljon apua opinnäytetyön raporttia kirjoittaessa.

Opinnäytetyöprosessini on liikkunut eteenpäin sykleittäin, toisinaan materiaalipakin ja raportin teko on ollut vaivatonta ja nopeaa ja toisinaan olen kamppailut aiheen kanssa edistymättä päiviin. Uskon että kiireinen aikataulu on ollut yksi suurimmista syistä siihen että opinnäytetyön tekeminen on välillä pysähtynyt. Yleensä opinnäytetyöprosessi kestää noin vuoden, minä taas tiivistin kaiken noin neljään kuukauteen. Intensiivinen aikataulu on pakottanut minut keskittymään aiheeseen sekä työstämään opinnäytetyötäni aktiivisesti.

Toimeksiantajaltani tuli ensimmäisen keskustelun aikana toive jonkinlaisesta S2-lapsiin liittyvästä työstä. Innostuin heti ideasta, pyörittelin sitä mielessäni, sekä keskustelin toimeksiantajan kanssa kunnes päätös materiaalipakin koomisesta varmistui. Kaupungilla on käytössään jo monikulttuurisuus-kansio, mutta materiaalipakkini tarkoituksena on syventää tietoa sekä tuoda varhaiskasvatuksen henkilökunnalle helppoja ja käytännöllisiä toimintoja joiden avulla maahanmuuttajataustaisten lasten kielenkehitystä voidaan tukea helposti ja vaivattomasti.

Maahanmuuttajataustaisista lapsista ja S2-opetuksesta oli yllättävän hankala löytää teoriatietoa, mutta perehdyttyäni aiheesta kirjoitettuihin opinnäytetöihin ja artikkeleihin, löysin hyviä kirjallisuusehdotuksia joita käytin opinnäytetyöni teo-

riapohjassa. Tiedon rajaaminen olikin lopulta yllättävän haastavaa, sillä opinnäytetyössä tulisi olla esillä vain työn osalta oleellista tietoa.

Olen pyrkinyt huomioimaan Imatran kaupungin varhaiskasvatuksen tarpeet materiaalipakkaa luodessani. Monikulttuurisuus-työryhmän kautta sain oleellista tietoa millaiselle materiaalille olisi tarvetta ja minkälaista materiaalia kaupungilla on jo käytössä. Koetin parhaani mukaan ottaa nämä toiveet ja ideat huomioon materiaalipakki tehdessäni, mutta valitettavasti en kaikkea haluamaani pysty materiaalipakkiin sisällyttämään opinnäytetyön puitteissa. Tiiviin aikataulun vuoksi materiaalipakkaa ei ehditty testaamaan käytännössä, mutta olen pyytänyt pakista kommenttia ja muokausehdotuksia niin moniku-tiimiläisiltä kuin useilta tuntemiltani varhaiskasvattajilta. Olen muokannut materiaalipakkaa kommenttien pohjalta ja näin pyrkinyt varmistamaan materiaalipakin helppokäyttöisyyden ja selkeyden.

13 Pohdintaa

13.1 Pohdintaa materiaalipakin käytöstä

Materiaalipakki jäi aikataulun takia joiltain osin hieman vajaaksi. Uskon kuitenkin että olisin kokenut pakista puuttuvan jotain vaikka olisin tehnyt sitä monta vuotta. Mielestäni materiaalipakki on käytännöllinen ja helppokäyttöinen väline lapsen kielenkehityksen tukemiseen ja arviointiin. Tuleeko materiaalipakkaa käytettyä varhaiskasvatuksen arjessa, riippuu siitä miten työntekijät ottavat sen vastaan. Materiaalin rajaus on vaativaa, sillä lapsen kattavan kielenkehityksen kannalta tarpeellisia teemoja olisi paljon. Toivon että varhaiskasvatuksen henkilökunta pystyy tulevaisuudessa muokkaamaan ja kasvattamaan materiaalipakkaa niin että se olisi vielä kattavampi.

S2-opetuksen tulisi olla toiminnallista, leikinomaista ja vaihtelevaa. Lapsi oppii kieltä vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa, puhuttu kieli onkin tärkeässä osassa opetusta. Opetusta tulee konkretisoida tekemisen, kuvien, tarviden ja erilaisten värien ja äänien avulla. (Kaarniemi 2012, 10.) Opinnäytetyön tuotoksen tarkoituksena on toimia tukena maahanmuuttajataustaisten lasten kielen oppimisessa. Puhuttu kieli on tärkeässä osassa opetusta, joten materiaalipakki sisältää sitä tukevia osioita kuten tarinakuvia.

Materiaalipakkia suunnitellessani päätin, ettei se sisällä valmiita tuokioita vaan toimintoja joita voi muokata lapsen iän, kehitystason ja mielenkiinnonkohteiden mukaan. Näin materiaalipakista on hyötyä niin varhaiskasvatuksen arjessa kuin varsinaisissa S2-opetustuokioissa. Koin myös tämän järjestelyn kautta saavani materiaalipakin vastaamaan työelämän tarpeeseen entistä paremmin.

Olen esitellyt materiaalipakkia useille tuntemilleni varhaiskasvattajille ja pyytänyt myös heiltä kommentteja sekä kehittämissuhteita. Materiaalipakista saamani palaute on ollut todella myönteistä ja kommenttien perusteella uskon materiaalipakin olevan käyttökelpoinen. Aioin myös itse käyttää materiaalipakkiin koamaani aineistoa työelämässä.

13.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyöni tavoitteena oli kehittää Imatran kaupungin varhaiskasvatukselle toimiva materiaalipakki maahanmuuttajataustaisten lasten kielenkehityksen ja vuorovaikutuksen tukemiseen. Materiaalipakin kautta pyrin tuomaan varhaiskasvatuksen henkilökunnan käyttöön toimivan ja tarpeellisen työvälineen. Tein opinnäytetyöni yksilötyönä, joten työpäiväkirjan pitäminen oli minulle arvioinnin ja reflektoinnin kannalta tärkeää. Jos olisin työskennellyt parin kanssa, olisin

voinut keskustella aiheesta hänen kanssaan mutta yksin työskennellessä on arviointi, reflektointi ja kaikki muu jaettava työpäiväkirjan kanssa. Työpäiväkirjan lisäksi opinnäytetyöprosessin arviointi tapahtui keskustelemalla opinnäytetyöni ohjaajan, toimeksiantajan sekä muiden toimihenkilöiden kanssa.

Opinnäytetyön teoriaosuutta tehdessäni käytin mahdollisimman tuoretta kirjallisuutta varmistaakseni että tieto on päivitettyä ja luotettavaa. Lähteistä tulisi valita aina uusimmat sillä tutkimustieto muuttuu jatkuvasti, mutta uusien tutkimusten taustalla vaikuttaa lähes aina aiemmin tutkittu tieto. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 73–74). Suurin osa käyttämästäni kirjallisuudesta oli alle kymmenen vuotta vanhoja, mutta käytin myös muutamia vanhempia lähteitä. Opinnäytetyön lähteenä käytin myös lakitekstiä sekä Internet-sivustoja. Internet-lähteissä varmistin että teksti oli luotettavaa ja tuoretta. Opinnäytetyön luotettavuutta lisäävät huolellisesti valittu tietoperusta ja dokumentointi.

Tarkoitukseni oli aluksi kerätä tietoa ja toiveita materiaalipakkiin kyselyn avulla, mutta aikataulun kiireellisyyden vuoksi kysely vaihtui haastatteluksi. Koen saaneeni opinnäytetyöni osalta tarvittavan tiedon haastattellessani kahta monikulttuurisuus-työryhmän jäsentä, mutta opinnäytetyöni luotettavuus ja eettisyys olisivat parantuneet jos haastateltavia olisi ollut useampi. Teemahaastattelurunkoa tehdessäni keskityin siihen että kysyn opinnäytetyöni kannalta oleellisia kysymyksiä. Lähetin alustavan haastattelurunon opinnäytetyötäni ohjaavalle opettajalle sekä muutamalle tuntemalleni lastentarhaopettajalle ja muokkasin haastattelurunkoa heidän ehdotustensa pohjalta toimivammaksi.

Materiaalipakki sisältää enimmäkseen itse tuottamaani materiaalia ja kuvia Papunetistä mutta käytin tuotosta tehdessäni myös muutamaa Internetistä löytynyttä materiaalia joita muokkasin esimerkiksi kääntämällä tekstin suomeksi. Varmistin että kaikki Internetistä ottamani materiaali on vapaasti käytettävissä ja muokattavissa sekä merkitsin materiaalipakkiin nämä lähteet. Aikataulullisista seikoista johtuen materiaalipakkia ei ehditty kokeilemaan varhaiskasvatukses-

sa, joten sen toimivuudesta ei kaikilta osin ole täyttä varmuutta. Pysin kuitenkin valitsemaan materiaalipakkiin sellaisia menetelmiä ja harjoitteita joiden tyyliä käytetään jo varhaiskasvatuksen arjessa toimivasti.

13.3 Ammatillinen kasvu ja kehitys

Opinnäytetyöprosessin aikana olen oppinut uutta maahanmuuttajataustaisista lapsista, kielenkehityksen ja vuorovaikutuksen tukemisesta sekä S2-opetuksesta. Koen saaneeni niin teoriassa kuin käytännössä laajan kirjon välineitä maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa työskentelyyn. Olen saanut ennistä vahvemman perustan lastentarhaopettajana työskentelyyn ja odotan innolla pääseväni itse käyttämään tekemääni materiaalia käytännön työssä. Materiaalipakki on koottu auttamaan maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa työskentelyä, mutta uskon että sitä voi käyttää myös muiden lasten kanssa. Olen siis saanut samalla työvälineitä toimia esimerkiksi kielenkehityksen vaikeuksista kärsivien tai ujojen lasten kanssa.

Opinnäytetyötä tehdessäni olen innostunut yhä enemmän toimimaan monikulttuurisessa ja – kielisessä ympäristössä ja toivonkin pystyväni työstämään materiaalipakkaa tulevaisuudessa vielä kattavammaksi. Tämän materiaalipakin tekeminen on ollut mielestäni antoisaa, mielenkiintoista ja opettavaa. On ollut hienoa saada kokemus siitä että materiaalipakki on tarpeellinen ja olen omalta osaltani pystynyt kehittämään kaupungin varhaiskasvatusta. Olen saanut paljon uutta tietoa ja ideoita toimiessani yhteistyössä ammattitaitoisten varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi on opettanut minulle aikataulutusta ja suunnitelmallisuutta sillä opinnäytetyöni valmistui nopeutetussa aikataulussa. Alkuperäinen aikatauluni venyi muun muassa töiden vuosi, mutta uskallan sa-

noa että työkokemus lastentarhaopettajana antoi minulle paljon eväitä tämän opinnäytetyön tekemiseen. Opinnäytetyöprosessi on kasvattanut minua niin sosiaalialan ammattilaisena kuin ihmisenä. Olen oppinut luottamaan siihen että pystyn toimimaan itsenäisesti ja suunnittelemaan lapsille mieluista ja kehittävää toimintaa ottaen heidän kehitystasonsa huomioon. Opinnäytetyön tekeminen oli raskas ja vaativa prosessi, mutta samalla se opetti minut luottamaan itseeni ja taitoihini.

Tämä prosessi on opettanut minulle sen että omat rajansa on tunnettava ja välillä on ihan hyvä antaa asioille aikaa. Olen työskennellyt materiaalipakin parissa lukemattomia tunteja, mutta en koskaan ole kokenut sen olevan valmis. Opinnäytetyöprosessin loppupuolella ymmärsinkin sen, että en pysty opinnäytetyön puitteissa tekemään materiaalipakista niin kattavaa kuin haluaisin. Jossain vaiheessa on vain todettava että olen parhaani tehnyt ja saatettava työskentely loppuun.

13.4 Kehittämisideoita

Opinnäytetyöni tavoitteena oli kehittää Imatran kaupungin varhaiskasvatuksen toimintaa maahanmuuttajataustaisten lasten osalta. Opinnäytetyöni tuloksena syntyi S2-materiaalipakki maahanmuuttajataustaisten lasten kielenkehityksen ja vuorovaikutuksen tukemiseen. Materiaalipakki sisältää S2-lasten kielenkehitystä, vuorovaikutusta ja arkitoimintoja tukevia toiminnallisia menetelmiä kuten kuvakortteja, pelejä ja tarinakuvia. S2-materiaalipakin sisältämiä teemoja ovat ihminen, tunteet, vaatteet, värit, verbit, eläimet, syötävää, kulkuneuvot, viikonpäivät ja vuodenaajat, sää, vastakohtat, tarinakuvat ja kuvasarjat sekä paikanilmaukset. Pyrin käsittelemään näitä teemoja mahdollisimman kattavasti, mutta opinnäytetyöni osalta en pysty näitä teemoja käymään läpi niin laajalti kuin haluaisin. Materiaalipakkia voisikin tulevaisuudessa syventää lisäämällä sinne materiaalia ja uusia teemoja.

Maahanmuuttajalasten kielenkehityksen tukemista pystyy jatkamaan pitämällä S2-pienryhmää jonka tarkoituksena olisi toiminnallisin menetelmin tukea lasten suomen kielen oppimista. Myös perehdytyskansio maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa toimimiseen tai maahanmuuttajataustaisten lasten vanhemmille tehtävä opas olisivat todennäköisesti tarpeellisia varhaiskasvatuksen kentällä.

Lähteet

- Adenius-Jokivuori, M. 2004. Päivähoito. Teoksessa: Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa, 304, 307 & 318. Siiskonen, Tiina & Aro, Tuija & Ahonen, Timo & Ketonen, Ritva (toim.) Juva. WS Bookwell Oy.
- Airaksinen, T. 2009. Toiminnallinen opinnäytetyö tekstinä.
<https://www.slideshare.net/TiinaMarjatta/toiminnallinen-opinnytety-tekstin> 12.8.2017.
- Alijoki, E. 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Eerikkilä, A. & Kangas, M. 2011. Meille tulee maahanmuuttajalapsi – vinkkejä päiväkodin arjen sujumiseen
<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/35644/EerikkilaKangas.pdf?sequence=2> 24.8.2017.
- Gyekye, M., Kurki, R., Lounela, M., Ronsi, M., Sakko, S. & Linna, H. 2005. Helsingin kaupungin päivähoiton suomi toisena kielenä (S2) – suunnitelma. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2005:12.
<http://docplayer.fi/416418-Helsingin-kaupungin-sosiaalivirasto-selvityksia-2005-12-helsingin-kaupungin-paivahoidon-suomi-toisena-kielena-s2-suunnitelma.html>. 11.6.2017.
- Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia. Saarijärvi: Lasten Keskus.
- Halme, K., Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.
- Halme, K. 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Nurmilaakso, M., & Välimäki, A-L. (toim.) Lapsi ja kieli: kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. 86-101.
- Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia. Saarijärvi: Lasten Keskus.
- Heinämäki, Liisa (2000). Varhaiserityiskasvatus lapsen arjessa. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy
- Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen H. 2001. Pienet päivähoitossa: Alle kolmivuotiaiden varhaiskasvatuksen perusteita. Juva: WSOY.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö
- Kaarniemi, H. (toim.) 2012. Monikulttuurisia kohtaamisia: opas varhaiskasvatuksen arkeen. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
http://wanda.uef.fi/tkk/liferay/projektit/monikko/mag/monikko_monikulttuurisia_kohtaamisia_verkko.pdf 17.6.2017

- Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karasma, K. 2012. Suomi toisena kielenä. Vantaa: Oy Finn Lectura Ab
- Karvonen, P. 2009. Tarinan kertojat ILOA JA LEIKKIÄ kieleen, liikkumiseen ja laskemiseen. Jyväskylä: Gummerus.
- Lappeenranta-Imatra kaupunkiseutu. Etelä-Karjalan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma vuosille 2013–2016.
<http://www.eksote.fi/sosiaalipalvelut/maahanmuuttajat/Kotoutuminen/Documents/E-K%20maahanmuuttajien%20kotouttamisohjelma%202013-2016.pdf> 13.4.2017.
- Lappeenrannan kaupunki. 2012. Suomi toisena kielenä opetussuunnitelma Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa sekä esiopetuksessa annettavassa perusopetukseen valmistavassa opetuksessa.
<https://peda.net/lappeenranta/varhaiskasvatus/kehitt%C3%A4minen/stko/stko2:file/download/a2051df1205f061edaa6d4a2368ab3b8ebbf5502/Suomi%20toisena%20kielen%C3%A4%20opetussuunnitelma.pdf> 1.6.2017.
- Lyytinen, Paula 2003. Kielen kehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa Siiskonen, Tiina; Aro, Tuija; Ahonen, Timo & Ketonen, Ritva (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 48–68.
- Nissilä, Leena; Martin, Maisa; Vaarala, Heidi & Kuukka, Ilona 2006. Saako olla suomea? Opas suomi toisena kielenä – opetukseen. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetushallitus: Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.
- Pollari, J. & Koppinen, M-L. 2011. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi.
- Salonen, K. 2012. Kehittämistoiminnan konstruktivistinen malli. Teoksessa Hautala, T., Ojalehto, M. & Saarinen, J. (toim.) Työelämää kehittämässä. Ammattikorkeakoulu projektimaisen kehittämisen kumppanina, 22–31. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522162625.pdf>. 20.5.2017.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>. 20.5.2017.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Selvityksiä 2007:62 Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=

35

DLFE3703.pdf&title=Maahanmuuttajatyön_kehittäminen_varhaiskasvatuksessa_fi.pdf 20.2.2017.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2002. Selvityksiä 2002:9 Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/113591/kasvatus.pdf?sequence=3> 3.5.2017.

Ullgren, M. 2015. MaMuLa-oppaan työstäminen Lieksan kaupungin päivähoitoon
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/95409/Ullgren_Marjo.pdf?sequence=2 24.8.2017.

Varhaiskasvatuslaki. 36/1973.

Vilkkä, H., Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Toimeksiantosopimus

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIAOTOSOPIMUS

Tämä sopimus soveltuu käytettäväksi ainoastaan sellaisten opinnäytetöiden yhteydessä, joita ei toteuteta ammattikorkeakoulun ulkopuolisen rahoituksen hankkeessa.

Toimeksiantaja	Nimi (esim. yritys) Imatran kaupunki, Varhaiskasvatus Yhteystiedot (yhteyshenkilö, puhelin, sähköposti) Varhaiskasvatuksen ja kasvun tuen palveluiden päällikkö Minna Leinonen 020 617 3515 minna.leinonen@imatra.fi		
	Työn aihe Materiaalipakki s2-lasten (suomi toisena kielenä) vuorovaikutuksen ja kielen kehityksen tukemiseen		
Tekijä	Nimi Iina Pihkala	Opiskelijanumero 1201336	
	Katuosoite Piiparinkuja 14	Postinumero 55910	Postitoimipaikka Imatra
	Puhelin [redacted]	Sähköpostiosoite Iina.Pihkala@edu.karelia.fi	
	Suoritettava tutkinto Sosiaalialan koulutusohjelma (sosionomi amk)		Ryhmätunnus STSNS128
Karelia-amk	Yhteyshenkilön nimi (Ohjaaja) Miia Pasanen		Tehtävänimike lehtori
	Toimipaikka ja osoite Karelia-ammattikorkeakoulu, Tikkarinteen kampus Tikkarinne 9 80200 Joensuu		
	Puhelin 0504412861	Sähköpostiosoite Miia.Pasanen@karelia.fi	
Toimeksiantosopimuksen ehdot			
Ohjaus	Ohjaaja valvoo työtä ammattikorkeakoulun puolesta ja antaa työn edellyttämiä ohjeita ja neuvoja. Ammattikorkeakoulu ja Ohjaaja eivät ole konsulttivastuussa työstä.		
Dokumentointi	Karelia-amk:ssa toteutetaan avointa toimintakulttuuria, mikä tarkoittaa, että myös opinnäytetöiden aineistot ja tulokset avataan soveltuvin osin erillisen ohjeistuksen mukaisesti (ml. avoin julkaiseminen). Työstä laaditaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjeen mukainen kirjallinen raportti, joka julkaistaan sähköisessä muodossa Theseus-verkkokirjastossa tai josta toimitetaan yksi kansitettu kappale ammattikorkeakoulun kirjastoon. Työ arkistoidaan Karelia-amk:n kirjastoon sähköisessä muodossa.		
Oikeudet	Opinnäytetyön tekijänoikeudet kuuluvat tekijälle. Toimeksiantaja saa rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin. Ammattikorkeakoululla on jatkuvasti voimassa oleva oikeus hyödyntää tuloksia omassa opetuksessa ja tutkimus- ja kehittämistoiminnassaan. Sopijaosapuolilla on mahdollisuus sopia muista opinnäytetyön tuloksia koskevista oikeuksista kuitenkin niin, että tämän sopimuskohdan nojalla ammattikorkeakoulun saamat oikeudet säilyvät voimassa.		
Keksinnöt	Jos Tekijä on osallisena keksintöön, joka patentoidaan, mainitaan hänet yhtenä keksijöistä. Mahdollisesta keksintökorvauksesta sovitaan erikseen noudattaen ensisijaisesti Toimeksiantajan tai niiden puuttuessa ammattikorkeakoulun keksintöohjeen linjauksia. Opinnäytetyön tai sen osan julkaiseminen tai hyödyntäminen ei saa vaarantaa sen tai sen osan suojaamista patentilla tai hyödyllisyysmallilla.		
Vastuut	Opinnäytetyön tulos toimitetaan sellaisena kuin se on. Tekijä tai ammattikorkeakoulu eivät anna tulokselle takuuta eivätkä vastaa sen soveltuvuudesta toimeksiantajan tarpeisiin. Sopijapuolet ovat vastuussa toisilleen sopimusrikkomuksen aiheuttamista välittömistä vahingoista. Vastuun syntyminen edellyttää tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettua sopimusrikkomusta.		
Lisäksi sovitaan			
Salassapito	Ohjaajalla ja opinnäytetyön Tekijällä on salassapitovelvollisuus työn aikana esille tulleisiin luottamuksellisiin asioihin viiden vuoden ajan. Toimeksiantajan tulee tarkistaa, että julkaistava opinnäytetyö ei sisällä salassa pidettävää aineistoa. Tarvittaessa käytetään erillistä salassapitosopimusta.		
Tätä sopimusta on laadittu kolme (3) saman sisältöistä kappaletta, yksi (1) kullekin sopimuksen osapuolelle. Sopimus perustuu ammattikorkeakoulun hyväksymään opinnäytetyösuunnitelmaan ja se astuu voimaan allekirjoitushetkellä.			
	Paikka ja päivämäärä		Allekirjoitus
Toimeksiantaja	Imatra 20.6.2017		[Signature]
Tekijä	Imatra 19.6.2017		Iina Pihkala
Karelia-amk	19.6.2017		[Signature]

Teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Haastatteluista nousseiden aiheiden pohjalta lähdetään työstämään materiaali-pakkia s2-lasten (suomi toisena kielenä) vuorovaikutuksen ja kielen kehityksen tukemiseen.

- Mitä tulisi erityisesti ottaa huomioon s2-lasten kanssa toimiessa?
 - yksilö- /ryhmätilanteet
- Millaista materiaalia varhaiskasvatuksella on jo käytössä s2-lapsiin liittyen?
 - Onko olemassa materiaalia erityisesti vuorovaikutuksen ja kielen kehityksen tukemiseen?
- Mitä arjen käytänteitä olet kokenut hyödyllisiksi maahanmuuttajalasten kanssa varhaiskasvatuksen arjessa? (ruokailut, ulkoilu, päivälepo ym.)
- Mitä hyviä leikki- ja vuorovaikutus taitoja vahvistavia toimintoja tiedät?
 - a) leikkejä:
 - b) lauluja:
 - c) loruja:
 - d) muuta:
- Millaista materiaalia maahanmuuttajalasten kanssa toimimiseen kaivattaisiin lisää?
- Millainen olisi mielestäsi hyvä ja selkeä ulkoasu materiaalipakille?

Materiaalipakki

Materiaalipakki erillisenä liitteenä Theseuksessa.